

תרבות ישראלית

מדינת ישראל עצמאית כבר למעלה מחמישים שנה. במדינה זו חי לו עם, ובתוכו יוצרים, כותבים, סופרים; למדינה זו שפה, כללי התנהגות, חוקים חברתיים; מדינה זו יצרה לעצמה וממשיכה ליצור תרבות ישראלית.

אך מהי, למעשה, "תרבות ישראלית"?
אריק איינשטיין, השר את שירי ארץ-ישראל היפה והטובה?
אביב גפן, השר "אנחנו דור מזויין"?
להקה עכשווית עם שיר עכשווי, הנשמע היום נהדר – ומחר לא מוכר?

האם תרבות היא שנים של ספרות עברית ושירה מודרנית?
פיסת היסטוריה יהודית וזכרונות של סבתא?
תוכנית בידור בליל שבת, הגששים במערכון טוב וישן, או סאטירה פוליטית בדמות החרצופים?

ואולי תרבות היא הדרך, שבה אנו נוהגים זה כלפי זה? הדרך שבה אנו נוהגים בכבישים, או המילים שבהן אנו בוחרים כדי להביע את עצמנו?

ושמא תרבות היא הופעת רוק בליל שבת, מופע אופרה או מחול? ואולי אפילו בית-קפה קטן על חוף הים בתל-אביב?
ואולי תרבות זה כל אלה, ואף יותר?

במערך פעילויות זה נבחן את התרבות הישראלית דרך האנשים, האירועים, המקומות, הסיפורים והטעמים, המהווים כולם יחד את התרבות הישראלית.

כתנועת נוער אנו מושפעים מהתרבות הישראלית, ואף שואפים להשפיע עליה...
מהי אפוא התרבות הישראלית בשבילנו?

מטרות המערך

החניך יכיר את המושג "תרבות".
החניך יבחן מאפיינים לתרבות הישראלית.
החניך יבחן סמלים תרבותיים במדינת ישראל.
החניך יעמוד על הקשר בין האירועים ההיסטוריים של המדינה לבין עיצוב התרבות שבה.
החניך יבחן את התרבות הישראלית: הרצוי מול המצוי.

פינת התרבות שלנו

תנועת הצופים תפעל למען עיצוב תרבות יהודית-ישראלית, המשלבת בין המורשת התרבותית של העם היהודי ובין התרבות וההוויה הישראליות, המתגבשות במדינת ישראל.

רקע

תרבות ישראלית, משמעותה כובע טמבל, שירת "אנו באנו ארצה" ויישוב המדינה.
תרבות ישראלית, משמעותה דיסקוטקים, מועדונים וכל מה שקשור ב"צעקה האחרונה" במדינות המערב.
תרבות ישראלית זה לדבר בעברית חיה ונושמת: כאילו... ז'תומרת...
תרבות ישראלית זה הצבא – שפה, לבוש, התנהגות.
תרבות ישראלית זה אופרה, מחול, תיאטרון ויצירה ישראלית.
תרבות ישראלית זה כל מה שהיה, כל מה שקיים, וכל מה שעוד עתיד להיווצר כאן במדינת ישראל.

חלק מרכזי מהקשר שלנו למקום הוא הקשר לאנשים ולתרבות, הנוצרת במגע המשותף בינם לבין עצמם, בינם לאחרים ובינם למקום.
ה"מגע" הישראלי, המשלב שונות רבה, מקורות מארצות רחוקות ומגוונות, מתרבויות עשירות מכל רחבי העולם, יוצר תרבות עשירה, לעתים שנויה במחלוקות - אך בעיקר מעניינת, מיוחדת ומייחדת.

בפעילות זו נבחן סמלים שונים, המסמלים את התרבות הישראלית, ונבדוק את קיומה של תרבות ישראלית אחת ואת הגורמים, המעצבים וממשיכים לעצב את דמותה.

מטרות הפעילות

החניך יכיר סמלים המאפיינים את התרבות הישראלית.
החניך יבחן את יחסו ומידת הזדהותו עם סמלים ומאפיינים אלה.
החניך יבחן את קיומו ומשמעותו של המושג "תרבות ישראלית".
החניך יבחן את הגורמים השונים, שהשפיעו על עיצובה של תרבות ישראלית במדינת ישראל.

מהלך הפעילות

שלב א

כיצד נראה הישראלי האופייני? (30 דקות)

- 1 מחלקים את החניכים לשתי קבוצות קטנות.
- 2 כל קבוצה מקבלת מזוודה, ובה פריטי לבוש רבים ככל האפשר:
כובע טמבל
חולצה כחולה

חולצת טי

כובע בייסבול

מכנסי חאקי קצרים

משקפי שמש

נעליים צבאיות

מדי צבא

נעלי התעמלות ("הצעקה האחרונה" מחו"ל)

חולצה עם כתובת גדולה באנגלית

כיפה

סנדלים תנ"כיים

חליפה של איש עסקים

כובע שטריימל

גילביה

שרוואל

ועוד.

3. על כל קבוצה :

א. באמצעות אבזרי הלבוש שבמזוודה להלביש את אחד החניכים כרצונם, כדי שישקף את הישראלי האופייני בעיניהם.

ב. לאפיין אותו, כלומר להכין רשימה של תכונות אופי, המאפיינות את הישראלי. לדוגמה: מכניס אורחים, מנומס, אמיץ, גס-רוח, בעל חוש הומור, עוזר לזולת, סחבק, ספונטני, נקמן, אדיש, חם-מזג, ותרן, וכדומה.

4. הקבוצות מציגות את "מר ישראלי", כפי שהן מאפיינות אותו.

5. עורכים רשימה של המאפיינים, כפי שהם באים לידי ביטוי בעבודת הקבוצות.

6. בוחנים :

- האם היתה הסכמה בין חברי הקבוצה לגבי דמותו של ה"ישראלי"?
- האם קיים דמיון בין דמויות הישראלי בקבוצות השונות?
- האם ניתן לאפיין ישראלי? לפי לבוש? תכונות?

שלב ב: התרבות הישראלית (30 דקות)

1. תולים על הקיר לוח משחק, הדומה ללוח המשחק בתוכנית הטלוויזיה "פיצוחים". הפעם יהיו כל ההגדרות למשחק קשורות לתרבות הישראלית. לוח הפיצוחים בנוי ממשבצות הצמודות זו לזו, ולכל משבצת אות (נספח א).

2. המשחק מהווה תחרות בין שתי הקבוצות (החניכים מחולקים לשתי קבוצות כבר בשלב הקודם של הפעילות. ניתן להשאיר אותם באותן קבוצות, או לגוון ולחלק אותם מחדש). קבוצה אחת תכונה "הצוות הירוק", והקבוצה האחרת – "הצוות הסגול".
3. כל צוות בוחר בתורו באחת המשבצות שעל-גבי הלוח, ואז מציגים את השאלה, שתשובתה מתחילה באות זו. הקבוצה שענתה ראשונה תשובה נכונה זוכה במשבצת, ומניחים כיסוי בצבע הקבוצה על-גביו.
4. על הצוות הירוק ליצור על-גבי לוח המשחק רצף ירוק של משבצות, מימין לשמאל; על הצוות הסגול ליצור רצף מלמעלה למטה. והצוות שיצר ראשון את הרצף - המנצח.

שלב ג: סיכום (20 דקות)
מבררים עם החניכים:

- מהי תרבות?
- האם ניתן להגדיר ולאפיין את תרבות ישראלית?
הקושי להגדיר תרבות ישראלית טמון הן בגילה הצעיר יחסית של המדינה והן בעירוב ובשילוב התרבויות שבה.
- אילו מן ההגדרות שבמשחק רלוונטיות, לטעמכם, לתרבות הישראלית העכשווית?
מציגים חלק מההגדרות ובוחנים יחד עם החניכים את הרלוונטיות לישראל של היום.
- האם התרבות הישראלית כפי שאנו רואים אותה שונה, מהתרבות הישראלית בעיני ההורים שלנו?
לכל דור המאפיינים שלו, הסביבה שבה גדל, הערכים, סדרי העדיפויות, ולכן תפיסת התרבות שונה.
- באיזו מידה תואם כל אחד מכם את הישראלי שיצרתם?
מדוע משתנים סמלים תרבותיים? מה משפיע ומעצב את התרבות?
השפעה מבחוץ: ככל שהמדינה פתוחה יותר, כך היא סופגת השפעות מבחוץ; וגם הבעיות שעל הפרק משפיעות ומעצבות את התרבות.
- מהם הגורמים המשפיעים ומעצבים את התרבות הישראלית?
בעיות וקשיים שעל הפרק, עליות, צרכים, תרבות מערבית.
- אילו סטריאוטיפים של התרבות הישראלית אתם מכירים? האם אתם מסכימים אתם? כיצד אתם חשים כלפיהם?
הישראלים אנשים חמים, כולם אחים, תמיד מאחרים, שיטת ה"סמוך עליי", "יהיה בסדר", קולניים, גונבים כיורים וחלוקים... אכפתניקים, עוזרים זה לזה, מאוחדים בשעת צרה, מכניסי אורחים...

לעורר אהבה וכבוד וחיבה וקנאה
לתוצרת הארץ!
לחלב, לחצץ, לעוגות, לריבה, לגבינה
מתוצרת הארץ!
אם רצית מתוק מסוכר לכבוד חג,
לך לבחור מתוצרת הארץ!
אם תרצה מר מוות לטעום, אל תדאג,
יש מרור מתוצרת הארץ!
יש מכל הזמנים, יש מכל המינים,
הב כוחות לתוצרת הארץ!
אך שומעים יהודים ואינם מבינים!
יש מוחות...
מתוצרת הארץ!

נתן אלטרמן

הערות:

למדריך: כדאי להוסיף הגדרות המתאימות לרוח התקופה, אך להשאיר הגדרות
המאפיינות את התרבות הישראלית בעבר. כך נוכל לראות את השינוי עם השנים.

החניך – החניך בוחן את עצמו כישראלי.

הקבוצה – הקבוצה מתגבשת סביב משחק תחרותי בקבוצות.

נספחים

נספח א: לוח המשחק

נספח ב: הגדרות למשחק

א

אמריקה: מעצמה תומכת ואוהדת. יש לה השפעה גדולה עלינו: מקדונלדס, נייק, גיינס
ועוד.

אבניבי אובו אובב: שיר שזיכה את ישראל בפעם הראשונה בתחרות ה"אירוויזיון".

ב

בחירות: מתקיימות פעם בארבע שנים,

בן-גוריון : ראש הממשלה הראשון של ישראל, הכריז על הקמתה.

ג

גלי צה"ל : תחנת רדיו צבאית.

גרוש : מטבע ישראלי בעבר. היום הוא כינוי לדבר חסר-ערך.

ד

דרוזים : בני דת סודית, מתגוררים בארץ ומשרתים בצבא.

דמוקרטיה : צורת השלטון הישראלית.

ה

הורה : ריקוד העם הישראלי.

"התקווה" : המנון המדינה.

ו

זיכרון : יום בו מתייחד עם ישראל עם הנופלים במלחמות ישראל.

"זהו זה" : תוכנית בידור ישראלית. החלה את דרכה בטלוויזיה הישראלית. ראשונה היו

בראבא, גידי גוב ומוני מושנוב.

ז

חומס : מאכל מזרחי. כשהוא אחלה, הכול אחלה...

חלוץ : כשהוא בא לקיבוץ ורואה בחורה - שוכח הכול... שם כינוי לצבר המיישב את הארץ.

חסמ"בה : חבורה סודית של ילדים שלחמה בבריטים ובנאצים. יגאל מוסינזון כתב עליהם.

ט

טלוויזיה ישראלית : החלה לשדר בשנת 1967, ובשחור-לבן.

טלית : יהודי מתעטף בה בתפילתו.

"טיפקס" : להקה ישראלית המשלבת מוסיקה של מזרח ומערב.

כ

כנסת : בית-הנבחרים של ישראל.

כובע טמבל : החלוצים נהגו לחבוש אותו על הראש.

ל

לאפה : פיתה עיראקית.

ליפה : כינוי לספוג רחצה של פעם.

מ

מילואים : גיוס לצבא לפרק זמן קצר, החל בסיום שירות החובה ועד גיל 45.

מעברות : שכונות זמניות שהוקמו לעולים, שהגיעו לארץ מכל קצות תבל בשנותיה הראשונות של המדינה.

מגילת העצמאות : מסמך רשמי, בו הצהירה מדינת ישראל על עקרונות מוסריים, המנחים אותה. נכתבה ונחתמה ביום הכרזת המדינה.

ג

נגב : אזור בארץ. דוד בן-גוריון קרא ליישב אותו.
נטיעות : מנהג שהוא מצווה. מקיימים אותו בט"ו בשבט. מסמל את השיבה לארץ.

ס

סנדלים : נעליים קיציות שנועלים רק בישראל.
"סוסיתא" : רכב ישראלי, תוצרת כחול-לבן...

ע

עולים חדשים : יהודים שמגיעים לארץ מכל קצות תבל.
עירות פיתוח : יישובים שהוקמו בשנות החמישים כדי לאכלס אזורים בעולים חדשים.

פ

פלאפל : המאכל הלאומי.
פרימוס : כיריים לבישול, שהשתמשו בהן בעבר.
"פלאפון" : מכשיר תקשורת נייד. מסמל את הישראלי החדש.

צ

צה"ל : שמו המלא של צבא ישראל.
צבר : פרי מתוק וקוצני. וגם שם כינוי שניתן לישראלים ילידי הארץ.

ק

קיבוצים : צורת התיישבות מיוחדת שקיימת בארץ.
קלאס : משחק ילדים.

ר

ריקודי עם : צעד ימינה, צעד אחורה, סיבוב, שיכול... מחולות ישראלים.
רמטכ"ל : (ראש המטה הכללי של צה"ל) : הקצין הבכיר ביותר בצה"ל.

ש

שבת : יום קדוש ליהודים, יום מנוחה.
שלום : מילת ברכה ותקווה לאחוה בין בני-האדם בשפה העברית.
שירה בציבור : פעילות חברתית המשלבת אקורדיון ושירים.

ת

תנועות נוער: "הצופים", "השומר הצעיר", "בני עקיבא", ארגוני נוער חלוציים.
תל-אביב: העיר העברית הראשונה.

2. ללא הבדל גזע, דת, מין ולאום

תנועת הצופים תשמור על זכותו של כל פרט וקבוצה במדינת ישראל לקיים אורח-חיים על-פי אמונתו.

רקע

במגילת העצמאות של מדינת ישראל נכתב: "ללא הבדל גזע, דת, מין ולאום..."
אכן, במדינה החדשה, שהוקמה זה מכבר בשנת 1948, חיו אז זה לצד זה בני עדות ודתות שונות.

לא היה כל ספק כי על המדינה הדמוקרטית והצעירה להיות צודקת, פלורליסטית ושוויונית ביחס לכל אדם באשר הוא אדם.

גם כיום מתגוררים בישראל יהודים, נוצרים ומוסלמים, צ'רקסים, דרוזים, בדואים, בהאים וקבוצות רבות נוספות. ולכולן קשר מיוחד עם ארץ-ישראל: בגלל ההיסטוריה, קדושת המקום וכו'.

בחברה, שבה קיימות קבוצות רבות, נוצר לעתים ריחוק, שמקורו בהיכרות השטחית שמכירות הקבוצות זו את זו. כך נוצרים סטריאוטיפים ודעות קדומות, הגורמים ריחוק נוסף.

בפעילות זו ננסה לבדוק עד כמה אנו מכירים את הדתות השונות בחברה הישראלית, ועד כמה ניזונה דעתנו מדעות קדומות.

מטרות הפעילות

החניך יבחן את עמדותיו האישיות לגבי דתות שונות בחברה הישראלית.
החניך יבחן את המושגים "סטריאוטיפ" ו"דעה קדומה", ועד כמה אלה משפיעים על יחסו לבני דתות שונות בישראל.
החניך יבין כי מדינת ישראל משלבת בתוכה בני דתות שונות, והם זכאים לשוויון זכויות כתושבי המדינה.

מהלך הפעילות

שלב א : אסוציאציות (10 דקות)

1. תולים על הקיר שלושה פלקטים גדולים, ועליהם מצוירת שמש אסוציאציות.
על אחד הפלקטים כותבים "יהודי", על השני – "מוסלמי", ועל השלישי – "נוצרי".
 2. מבקשים מן החניכים להעלות אסוציאציות שונות, מושגים ומילים, המתקשרים לשלוש המילים הכתובות על הפלקטים.
 3. רושמים ואוספים את המילים שהוצעו.
 4. מחלקים את הקבוצה לשלושה צוותים. לכל צוות נותנים את אחד הפלקטים ואת כל המילים שנאמרו בהקשר זה.
- שלב ב : הכנת ההצגות (30 דקות)

מבקשים מכל צוות להכין הצגה קצרה, המכילה את מרב המילים הכתובות על הפלקט. מעמידים לרשותם עזרי לבוש שונים, המאפיינים את הדתות השונות : (כאפייה, כיפה, צלב, ספר תורה וכו').

שלב ג : סיכום קבוצתי (30 דקות)

1. הצוותים מציגים את ההצגות השונות שהכינו.
2. בודקים עם החניכים :
 - האם היה לכם קושי להכין את ההצגות השונות? אם כן, איזה קושי?
צוותים, שהכינו הצגות סביב המילה "נוצרי" או "מוסלמי" - סביר להניח שהתקשו בשל חוסר ידע.
 - באיזו מידה השתמשנו בהכללות ובדעות קדומות בתיאור היהודי, הנוצרי והמוסלמי?
 - מהו סטריאוטיפ? אילו סטריאוטיפים על קבוצות שונות אתם מכירים?
בחברה הישראלית קיימים סטריאוטיפים רבים על ערבים, חילוניים, דתיים, על עדות שונות.

□ באיזו מידה אנחנו מכירים את בני הדתות השונות, המתגוררים לצדנו במדינת ישראל?

3. מציגים בפני החניכים תוכנית לסיור משותף בנושא "דתות בישראל".
4. מבקשים מהחניכים להעלות שאלות, נושאים וציפיות, שעליהם היו רוצים לקבל תשובה ומענה במהלך הסיור.

מרבובת הדתות בעולם, אבל אין אלא חוק מוסרי אחד
(ז'ן פול סארטר)

למדריך: יש להשקיע זמן ביצירת הציפיות לקראת הסיור, כדי שניתן יהיה לאפשר לחניכים לפגוש, לחוות ולקבל תשובות על שאלות המעניינות אותם.
החניך: החניך מכיר בחשיבות ההיכרות עם קבוצות שונות באוכלוסייה, היכרות שאינה נשענת על סטריאוטיפים ודעות קדומות.
הקבוצה: הקבוצה מעלה שאלות לגבי בני דתות שונות בישראל.

3. בעקבות שלוש הדתות

תנועת הצופים תשמור בתוכה ומחוצה לה על שוויון ערך האדם - שוויון זכויות, הזדמנויות וחירויות הפרט, ללא הבדלים של דת, גזע, מין ולאום.

רקע

היהודי מתפלל אל מול הכותל ומניח פתק, המבטא תקווה ומשאלה; המוסלמי עולה אל הר הבית, אל כיפת הסלע, המקום שבו על-פי אמונתו עלה מוחמד נביאו לשמים; הנוצרי מתהלך בווייה דולרוזה - דרך הייסורים, שבה פסע בפעם האחרונה - על-פי אמונתו - ישו, המשיח הנוצרי, ומסיים בתפילה בכנסיית הקבר, שם נקבר ישו.

לכל עדה ודת האמונות שלה, המקומות הקדושים שלה והקשר המיוחד שלה לארץ-ישראל.

להכיר את ישראל - משמע להכיר את הקבוצות השונות המתגוררות בה; להבין, לחוש ולפגוש צדדים נוספים של ישראל.
בפעילות זו נכיר קבוצות שונות במדינת ישראל.

מטרות הפעילות

החניך יכיר דתות שונות בישראל.
החניך יבין כי גם לעדות וקבוצות אלה קשר דתי והיסטורי לישראל.
החניך יחווה מפגש פנים-אל-פנים עם אתרים קדושים, אנשים וסיפורים, המאפיינים דתות שונות המתגוררות בישראל.

מהלך הפעילות

במרכזה של הפעילות - יציאה מחוץ לכותלי השבט, לטיול המשלב ביקור באתרים קדושים לדתות השונות, החיות זו לצד זו בישראל.
אין בכוונת הסיור ליישב מחלוקות ישנות, אלא ליצור היכרות ראשונית ופתוחה עם שלוש הדתות הגדולות - היהדות, הנצרות והאסלאם; ובמקומות מסוימים ניתן יהיה להכיר גם עדות ודתות נוספות, כגון: הדרוזים, הצירקסים, הבדואים.

את הסיור ניתן לשלב באחד מהטיולים לאורך השנה; עם זאת רצוי ליצור יציאה מיוחדת מהשבט לשם כך.

ניתן לקיים אותו במקום הקרוב יחסית אל השבט - עיר גדולה הקרובה לעיר המגורים שלכם, שחיים בה בני שלוש הדתות.

הצעות לערים ולאתרים - בנספח א.

ההתארגנות לקראת הפעילות דורשת את כל התיאומים הבטחוניים והתנועתיים הנדרשים, מלווים וכו'.
שלב א: חקר וגילוי (120 דקות)

ניתן לקיים את הסיור בשתי דרכים שונות:
האחת - סיור ברגל של כלל הקבוצה או הגדוד. כמובן, הסיור ישלב ביקור באתרים דתיים, הקשורים לכל אחת משלוש הדתות הגדולות. בכל אתר תתפצל הקבוצה לצוותי עבודה, ואלה יאספו את הנתונים, וכשסיימו נמשיך יחד לאתר הבא.

השנייה - חלוקת הקבוצה לצוותים. כל צוות מקבל מדריך מלווה ומפת רחובות פשוטה שנכין למענם בעזרת דפי ההנחיה יסייר כל צוות בין האתרים השונים בעצמו, ויאסוף את הנתונים. כך יבקר כל צוות באתרים בסדר שונה.
במפגש נרכז את הנתונים השונים ונסכם.

הסיור ישלב ביקור בכנסייה, מסגד ובית-כנסת.

הצעות לדפי הנחיה - בנספח ב.

שלב ב : סיכום הנתונים (30 דקות)

עוברים יחדיו על דפי הצפייה וההנחיה, על תשובות החניכים בצוותים השונים, ושואלים :

- האם אספתם מידע חדש שלא הכרתם קודם לכן על שלוש הדתות?
- עד כמה הצלחתם להתנתק מהדעות הקדומות והסטריאוטיפים וללמוד על שלוש הדתות עובדות חדשות?
- מהו פריט המידע המעניין ביותר שלמדתם היום?
- האם מסייע לכם הסיור לחוש הזדהות ולהבין את האמונה של בני הדתות השונות – הנצרות והאסלאם?

שלב ג : מפגש (180 דקות)

רצוי לסיים את הסיור במפגש פנים-אל-פנים עם ילדים נוצרים או מוסלמים.
ניתן לתאם מפגש קרוב לאזור הסיור עם אחד משבטי הצופים הערבים – מוסלמים או נוצרים.

הצעות למפגש
משחקי היכרות.
ארוחה משותפת – פיקניק.

אין הכוונה לעסוק בשאלות מעמיקות, אלא ליצור חוויה משותפת קצרה, בתקווה שתיצור טעם של עוד – למשל, מפגש ארוך ומשמעותי יותר של סוף השבוע או לפחות יום מלא.

יש לנו די דת כדי לשנוא, אבל אין לנו עד כדי לאהוב זה את זה
(ג'ונתן סוויפט)

למדריך : ניתן לקיים את הסיור כולו במשותף עם שבט צופים מוסלמי או נוצרי. העיקר שהחניכים יגיעו לסיור עם "ראש פתוח", כי הדגש בסיור הוא היכרות עם התרבות והדת של האחר.

החניך : החניך בוחן דתות השונות מדתו.

הקבוצה : הקבוצה פוגשת קבוצת ילדים בני דת שונה.

נספחים

נספח א : הצעות לאתרים וסיורים

נספח ב : דפי תצפית והנחיה

4. לוחמים וחולמים

תנועת הצופים תפעל להבנת חשיבות קיומה של מדינת ישראל והחיים בה.

רקע

ב 1948 הוקמה המדינה היהודית, ובארץ שררה התלהבות ושמחה רבה. באופן ספונטני יצאו אנשים לרחובות, רקדו ושרו. הם חשו כי התגשם חלום ישן בן מאות שנים של העם היהודי: יש לו מדינה יהודית.

אך עם השמחה הרבה היה גם חשש גדול, שכן היה ברור כי עתידה לפרוץ מלחמה, וכי המדינה החדשה - ללא צבא מאורגן וללא נשק חדיש, שרבים מתושביה חדשים בארץ - תיאלץ להתמודד מול צבאות גדולים.

בד בבד עם המאבק על בטחונה התמודדה המדינה החדשה עם משימות קשות אחרות. המרכזית ביניהן היא קליטת אלפי עולים יהודים ומיזוג כל הגלויות. כך נבנו בארץ יישובים רבים, התגבשה תרבות ישראלית, המורכבת ממאפיינים רבים של תרבויות שונות, הוקמו מוסדות שלטון, התפתחה השפה, והושגו הישגים בתחום השירה, הספרות, המוסיקה, הכלכלה, התעשייה ועוד.

אירועים רבים וחשובים אירעו בשנות קיומה של המדינה. הזיכרון המרכזי והקשה מכולם הוא המלחמות הרבות עם שכנינו, שהשפיעו רבות על המדינה, עתידה ועל עיצוב התרבות הישראלית.

1956- - מלחמת סיני ("מבצע קדש")

1967- - מלחמת ששת הימים.

בין 1969-1970 - מלחמת ההתשה.

1973- - מלחמת יום הכיפורים.

1982- - מלחמת לבנון ("מבצע שלום הגליל").

1991- - מלחמת המפרץ.

בפעילות זו נכיר את סיפורה של המדינה.

מטרות הפעילות

החניך יכיר את סיפורה של המדינה.

החניך יבחן את משמעותם של האירועים השונים על עיצוב התרבות הישראלית. החניך יעמוד על אומץ-הלב, הגבורה ואהבת הארץ, שאפיינה ומאפיינת את תושבי המדינה.

מהלך הפעילות

לקראת הפעילות מבקשים מכל חניך להביא מביתו או מבית סבו וסבתו חפץ כלשהו, המספר על אודות אירוע מחיי המדינה - לדוגמה: תמונות ישנות, תעודת חוגר, תעודת לידה, צו גיוס, כלי-בית ישנים, בגדים, מדליה, כסף ישן וכו'.

שלב א: משחק החפצים (30 דקות)

1. החניכים יושבים במעגל, וכל אחד מניח את החפץ שהביא עמו על הרצפה למרגלותיו.
2. מבקשים מהחניך הראשון להציג את החפץ ואת סיפורו.
3. בסיום דבריו נותן החניך את רשות הדיבור לחניך אחר, שחפצו עורר את סקרנותו. כך מעבירים החניכים את רשות הדיבור זה לזה.
- הערה: ניתן לאסוף את החפצים ולהכניסם לתוך מזוודה ישנה, ובכל פעם להוציא ממנה חפץ אחר, לבדוק למי הוא שייך ולשמוע את סיפורו.
4. על-גבי פלקט גדול רושמים בקיצור את האירועים והזכרונות המרכזיים, שסיפרו החניכים באמצעות החפצים.

שלב ב: דומינו היסטורי (30 דקות)

1. מכינים כרטיסיות, המציגות אירועים שונים בהיסטוריה של המדינה. כל כרטיסייה מחולקת לשני חלקים: בחלק אחד מצוין שמו של האירוע, ובחלק השני - תיאורו של האירוע אחר (נספח). כך מקבלים כרטיסיות רבות, שיש ביניהן קשר.

מהלך המשחק

1. מערבבים את כרטיסיות הדומינו כשהן הפוכות.
2. מחלקים את הקבוצה לצוותים, ולכל צוות נותנים מספר שווה של כרטיסיות.
3. הצוות הראשון מניח כרטיסייה אחת במרכז, ועל הצוות השני להצמיד לה באחד מקצותיה כרטיסייה מתאימה – (כמו במשחק דומינו רגיל).
4. אם לאחד הצוותים אין כרטיסייה מתאימה, עובר התור לצוות הבא.
5. לאחר שצוות הניח כרטיסייה, רשאי כל אחד מהמשתתפים לטעון שאין היא מתאימה למקומה. כמובן, עליו לנמק את טענתו, והצוות שהניח את הכרטיסייה מנמק גם הוא החלטתו. לאחר מכן תיערך הצבעה בין כל המשתתפים; ואם יוחלט שהכרטיסייה אכן אינה מתאימה, היא תוחזר למדריך, והתור יעבור לצוות הבא.
6. מנצחת הקבוצה שסיימה ראשונה להניח את כל הכרטיסיות שברשותה.

7. מציגים את הרצף שנוצר ואת האירועים המרכזיים השונים שהוא מציג.

הערה: ניתן לשחק משחק זה בגרסה אחרת: מכינים שני סטים של כרטיסיות, מחלקים את הקבוצה לשני צוותים, ועל כל צוות ליצור את שרשרת הכרטיסיות. מנצח הצוות שמילא את המשימה נכון וראשון.

שלב ג: סיכום (20 דקות)

מבררים עם החניכים:

- מתוך מכלול החפצים, שהביאו החניכים לפעילות, מהו החפץ המסמל בעיניכם את האירוע המשמעותי ביותר בתולדות המדינה? מדוע?
 - אילו אירועים נוספים בתולדות המדינה משמעותיים בעיניכם? מדוע?
 - מה ניתן ללמוד מרצף האירועים שהוצגו ומאירועים אחרים משמעותיים בתולדות המדינה?
- עד כמה מהוות מלחמות ישראל חלק משמעותי בתרבות ובזיכרון הישראליים. למעשה התרחשה בכל עשור מלחמה אחת או יותר. במקביל מראה הרצף יצירה, התגברות על מכשולים רבים והישגים רבים, כגון העלייה.
- האם הכרת ההיסטוריה של המדינה חשובה בעיניכם? מדוע?
- הכרת ההיסטוריה עוזרת ליצור זהות אישית ולהבין אירועים המתרחשים כיום, ובעקבות זאת - לקבל החלטות הקשורות בעתיד המדינה.

תפקיד לימוד ההיסטוריה וחשיבותו הוא להעניק חשיבות וערך להווה.
(רלף וולדו אמרסון)

למדריך: כדאי לשלב במשחק כרטיסיות נוספות, המציגות אירועים חשובים בעיניך בהיסטוריה שלנו ואירועים עדכניים.

החניך: החניך לומד על אירועים מרכזיים, שהתרחשו במדינת ישראל לאורך שנות קיומה.

הקבוצה – הקבוצה בוחנת את האתגרים והמכשולים, שהחברה הישראלית התמודדה אתם מראשיתה ועד היום.
נספת: הכרטיסיות

פתיחה	ביום ה' באייר תש"ח, שעות אחדות לפני תום השלטון הבריטי
-------	---

בארץ-ישראל, הכריז דוד בן-גוריון על הקמת מדינה
יהודית בארץ-ישראל.

הכרזת המדינה	במהלך מלחמת העצמאות ולאחר הכרזת המדינה החליט בן-גוריון על פירוק המחטרות השונות - אצ"ל, לח"י, "הגנה" - והכריז על מסגרת צבאית אחת - צה"ל.
--------------	---

הקמת צה"ל	בעקבות הקמת המדינה הגיעו ארצה תוך זמן קצר כ-400 אלף עולים. כדי לקלוט את כולם, הוקמו שכונות מגורים זמניות, הבנויות מאוהלים ופחונים, והן כונו "מעברות".
-----------	---

מעברות	בעקבות מלחמת העצמאות וקליטת המוני העולים נקלעה המדינה למצוקה כלכלית קשה. לכן הכריזה ממשלת ישראל על מדיניות של צמצום והקצבה של מזון בסיסי והלבשה לאזרחי המדינה.
--------	--

תקופת הצנע	מדינת ישראל הגיעה להסכם עם ממשלת גרמניה על פיצויים ליהודים ניצולי השואה. סביב החלטה זו נוהלו ויכוחים קשים בחברה הישראלית.
------------	---

השילומים	בעקבות סגירת תעלת סואץ על-ידי המצרים - שמשמעותה שליטה על מעבר ימי חשוב - יצאה מדינת ישראל, עם בריטניה וצרפת, למבצע צבאי. בעקבותיו נכבש חצי-האי סיני על-ידי כוחות צה"ל.
----------	--

מבצע קדש (מלחמת סיני)	שירותי הביטחון הישראליים לכדו את אדולף אייכמן, שהיה אחראי על תוכנית "הפתרון הסופי של שאלת היהודים" והשמדת יהודי אירופה בתקופת מלחמת העולם
--------------------------	---

השנייה. אייכמן נשפט בישראל

והוצא להורג.

משפט אייכמן	מלחמה כוללת אל מול צבאות מצרים, ירדן וסוריה. במהלך המלחמה נכבשו חצי-האי סיני, יהודה, שומרון, רצועת עזה ורמת הגולן. העיר ירושלים, שהיתה חצויה בין ישראל לירדן, חוברת לה יחדיו.
-------------	---

מלחמת ששת הימים	ביום הכיפורים תקפו צבאות סוריה ומצרים בהפתעה את מדינת ישראל. בשלביה הראשונים של המלחמה ספגה ישראל אבידות קשות, ונאלצה להדוף את כוחות האויב המתקדמים.
-----------------	---

מלחמת יום הכיפורים	בעקבות חטיפת מטוס נוסעים, ובו ישראלים ויהודים, והעברתם בשבי לאנטבה שבאוגנדה (אפריקה), יצא כוח מיוחד של לוחמים לחלץ את החטופים. המבצע הנועז הצליח, אך במהלכו נהרג מפקד כוח הפשיטה, סא"ל יונתן נתניהו.
--------------------	--

מבצע אנטבה	בשנת 1977 הגיע נשיא מצרים, אנואר סאדאת, לביקור מפתיע בישראל. ביקור זה היווה את תחילתו של תהליך, שהוביל לחתימת הסכם שלום ראשון עם
------------	--

מדינה ערבית - מצרים.

הסכם השלום עם מצרים	תקריות קשות בגבול הצפון, שבמהלכן תקפו מחבלים מלבנון את היישובים שם, היו הסיבה המרכזית ליציאת כוחות צה"ל למלחמה. מלחמה זו, שנועדה להיות מבצע צבאי קצר, הפכה למלחמה קשה שארכה חודשים ארוכים.
מלחמת שלום הגליל	מאז תחילת שנות השמונים מסייעת ישראל ליהודי אתיופיה להגיע לישראל. בתחילת שנת 1990 יצאו כוחות צה"ל למבצע נועז: הם יצרו רכבת אווירית, ודרכה חולצו יותר מ-14 אלף יהודים מן המצב הבטחוני הקשה, שאיים על חייהם באתיופיה.
מבצע משה ומבצע שלמה	בשנת 1987 החלו מהומות קשות ביהודה שומרון וחבל עזה מצד האוכלוסייה הפלסטינית כנגד כוחות צה"ל והתושבים היהודים בשטחים. פירוש המילה אינתיפאדה: התקוממות.
אינתיפאדה	עד סוף שנות השמונים אסרו שלטונות ברית-המועצות על יציאת יהודים מהמדינה, ואלה כונו "אסירי ציון". בעקבות המהפך שחל שם בשלטון, החלו יהודים רבים יוצאים לישראל, ובמהלך 1990 עלו למעלה מ-200 אלף נפש.
עליית יהודי ברית-המועצות	בעקבות פלישת צבא עירק לכוויית יצאו מדינות המערב למערכה נגד עירק. במהלכה נורו 39 טילי קרקע לעבר ישראל, והיה חשש גדול שהם מכילים ראשי-נפץ כימיים.

<p>בשנת 1993 נחתם הסכם היסטורי עם ארגון אש"ף, שמשמעו הפסקת הלוחמה והעברת רצועת עזה ואזור יריחו לידי הפלסטינים.</p> <p>ישראל הכירה באש"ף, לאחר שזה התחייב לשלום ולמחיקת הסעיפים באמנתו, הקוראים לחיסול ישראל.</p>	<p>מלחמת המפרץ</p>
<p>בשנת 1994 חתמה מדינת ישראל הסכם שלום עם שכנתה ממזרח - ממלכת ירדן.</p> <p>בטקס חגיגי בגבול ישראל-ירדן בערבה נחתם ההסכם על-ידי ראש ממשלת ישראל, יצחק רבין, מלך ירדן, חוסיין, ונשיא ארצות-הברית, ביל קלינטון.</p>	<p>הסכם ישראל-אש"ף</p>
<p>ב- 4 בנובמבר 1995, עם סיום עצרת תמיכה בתהליך השלום, נרצח ראש ממשלת ישראל, יצחק רבין, על-ידי מתנקש יהודי.</p> <p>הסיבה: דעותיו הפוליטיות ומאמציו למען קידום תהליך השלום.</p>	<p>הסכם ישראל-ירדן</p>
<p>בתקווה ליובל שני, הצופן בחובו הצלחות, צמיחה, שלום וביטחון!</p>	<p>רצח יצחק רבין</p>

5. "זמר שכזה נושק את השפתיים"

תנועת הצופים תקדם יוזמה, מצוינות ומקצועיות.

רקע

אילו הייתי צריך לצייר תמונה, שתתאר בצורה חזותית את הזמר העברי, הייתי מצייר ללא היסוס גן פורח, גן מפליא בצבעיו, בבשמיו ובשלל קולותיו. יש בו עצי פרי ועצי סרק, יש בו עצי עד, ויש בו מטפסים טפילים, הצומחים על גזעי עצים אחרים. יש בו שיחי פרא דוקרניים, ויש בו עשבים שוטים, המנעימים את מדרך הרגל. ומעל הכול – יש בו שפע עצום של פרחים מכל סוג ומכל מין, מפתיעים ביופיים וברעננותם.

יש מתלוננים כי חלק מהציפורים מזייפות. יש מזהירים כי לצורכי העיבוד החלו משתמשים בכלים כבדים מדי, שאינם מתאימים לעצים העדינים שלנו, וכי נקמת הטרקטור לא תאחר לבוא. אך יש מתריסים בדיוק ההפך: חולשתו של הגן היא באותם עצי קק"ל וסוכנות ישנים, שאינם מתאימים לקרקע הארץ. יש מתריעים מפני רוחות המערב החזקות, העלולות לשבור את מה שנטענו במו-ידינו. ויש הסוברים כי דווקא הרוח המזרחית מאיימת על הגן להדבירו...

יורם טהרלב

לכל דור השיר שלו, ולכל תקופה השיר המאפיין אותה. באמצעות השירים, המילים והמקצבים ניתן ללמוד הרבה על המקום, על התרבות ועל האנשים. הזמר הישראלי מספר את סיפורו של העם בישראל – החלומות, השאיפות, הבעיות והתקוות.

בפעילות זו נכיר את התרבות הישראלית לאורך השנים באמצעות הזמר הישראלי.

מטרות הפעילות

החניך יכיר שירים ישראליים מתקופות שונות.

החניך ישווה את מאפייני הזמר הישראלי בשנים הראשונות למדינה עם הזמר הישראלי של היום.

החניך יבחן את ההשפעות המרכזיות על הזמר הישראלי לאורך השנים.

החניך יחווה חוויה ישראלית דרך השירה.

מהלך הפעילות

את הפעילות נקיים במתכונת גדודית כפסטיבל הזמר הישראלי - "מטיטינה דרך משינה ועד היום".

לקראת הפסטיבל

1. כשבועיים לפני האירוע מחלקים לכל קבוצה תקופה אחרת בחיי המדינה, שבה יעסקו השירים שעליה להכין:
טרום המדינה: "השומר", תקופת המחתרות, ההעפלה.
העשור הראשון: מלחמת העצמאות – שנות החמישים.
העשורים השני והשלישי: שנות השישים והשבעים.
העשור הרביעי: שנות השמונים.
העשור האחרון – שנות התשעים וימינו-אנו.

לחילופין ניתן להציג לכל צוות נושא - במקום תקופה:
המאבק להקמת המדינה
שירי חיילות – בטחון ישראל
שירי אהבה
אהבת הארץ
העליות

ובכל נושא בוחרים החניכים שיר של פעם - ושיר של היום.
לדוגמה: שיר אהבה: "אהבת פועלי הבניין" (פעם) - "אהבתיה" (היום).

2. כל קבוצה מכינה לפסטיבל שני שירים, המאפיינים את התקופה, שבה היא עוסקת. הם יוצגו במסגרת הופעה, הכוללת תלבושות ברוח התקופה, תפאורה מתאימה וכו'.

3. הנחיה: כל קבוצה שולחת שני נציגים להנחיית הערב. צוות ההנחיה יקבל את רשימת השירים, וההנחיה תעסוק בהבדלים שבין מילות השיר, הקצב והמנגינה של שירים ישראלים פעם ושל היום.
הצעות לשירים על-פי עשורים – בנספח.
ניתן להיעזר באוסף השירים "גדלנו יחד", הכולל ספר, ובו מידע על שירים על-פי העשורים שבהם נכתבו, ודיסקים עם ביצועי השירים.

הערות:

1. רצוי להיעזר בהורי החניכים. הם ודאי ישמחו לחזור לימים ההם וייעצו לגבי התלבושות, התנועות וכו'.
2. משימה זו מורכבת מאוד, ולכן נלווה את הרבוצה בבחירת השירים, בהכרת הרקע של התקופה, בהכנת קטעי ההנחייה, נגדיר אחראים לכל תחום ותחום, נארגן עם החניכים לוח זמנים – אבל נאפשר לחניכים להפעיל עצמם ככל שניתן.

הפעילות

שלב א: הפסטיבל (60 דקות)

את הפעילות יש לקיים ביום שבו תהיה בשבט רק שכבת ז', כדי למנוע הפרעות של הגדודים האחרים.
יש, כמובן, להכין במה, לדאוג להגברה סבירה, לתאורה וכו'.

1. כל קבוצה עולה בתורה לבמה ושרה את השירים שהכינה.
רצוי לקיים את הפסטיבל בשני סבבים, כלומר כל הקבוצות שרות שיר אחד - ורק אז מתחילים בסבב השירים השני.

2. צוות המדריכים (או לחלופין חברי שכב"ג או הורים פעילים) ישמש כצוות שופטים.
ובסוף הפסטיבל יחולקו פרסים לשלושת השירים, שקיבלו את הניקוד הגבוה ביותר.

שלב ב: ערב קראיוקי וריקודים (60 דקות)

ניתן לסיים את הערב במסיבת ריקודים וערב קראיוקי ישראלי. לשם כך רצוי להזמין מנחה מקצועי, ולו מילות השירים והמנגינות. יש, כמובן, לוודא כי הוא מביא לנו שירים ישראליים בלבד, ומכל התקופות.

שירים עד כאן, הבכי והצחוק,
קולות האנשים כוכבי הזמן,
השמש והים
הלחם העולם המר והמתוק
וכל מה שהיה נשאיר
וכל מה שהיה נשאיר
להיות בתוך השיר.

(נתן יהונתן)

למדריך:

1. יש להתייחס ברצינות רבה להכנת הפסטיבל, כדי שאכן יהווה חוויה משמעותית לחניכים. יש אפוא לקבוע ימי עבודה מעבר לימי הפעילות, שבהם יעבדו החניכים על השירים.

2. יש לראות את הפסטיבל כהתנסות אחת מני רבות, שאתן מתמודדים ובהן מתנסים חניכי שכבת ז'.

החניך : עם חבריו לקבוצה מתנסה החניך בהתנסות, המשלבת למידה עצמאית.

הקבוצה : הקבוצה מתנסה בפרויקט משותף.

נספח : הצעות לשירים

1970-1980	1960-1970	1948-1960
חוזה, לך ברח	סתם יום של חול	האמיני, יום יבוא
אגדה יפנית	שיר השוק	היו זמנים
אגדת דשא	האם אמרו לך פעם	הריעות
קפה אצל ברטה	חיימקה שלי	באב אל-ואד
שש-עשרה מלאו לנער	אהבת פועלי בניין	הקרב האחרון
דמעות של מלאכים	לי ולך	הן אפשר
רוצי, שמוליק	הנשיקה הראשונה	שיר הבוקרים
גבר הולך לאיבוד	ירושלים של זהב	הורה ממטרה
בואי נישאר	אינך יכולה	הורה היאחזות
אני הולך לבית שאן	מלכות החרמון	יא משלטי
צליל מכוון	קרנבל בנח"ל	מול הר סיני
הבלדה על חדווה ושמוליק	שירו של צנחן	הסלע האדום
הנסיך הקטן	שיר לשלום	
	1900-2000	1980-1990
	ציירי לך שפם	על כל אלה
	למה לבך כמו פרח?	סיוון
	על גגות תל-אביב	פרח בגני
	הקיץ האחרון	אני חוזר הבית
	כתם פרי	מאיר ואלון
	לבכות לך	גנבים
	חוץ ממך כלום	שיר אהובת הספן
	הכול מבינה	בגלל הרוח
	מה עשית?	שתי אצבעות מצידון
	יום מעונן	תודה
	הולכים אל הלא נודע	איזו מדינה

על קו הזינוק	עם אחד עם שיר אחד
חדר שלי	רואים רחוק רואים שקוף
מתי נתנשק	בלדה לנאיבית
יאללה ביי	לא רוצה לזמביה
יהודה יהודה	שירים פשוטים
עוד יום	תרקוד
כל אחד רוצה להיות...	אצלי הכול בסדר
	שירו של שפסף
	בא לשכונה בחור חדש
	שלל שרב

6. סיפורו של מקום

תנועת הצופים תחנך לאהבת הארץ, המדינה וערכי הנוף שבה - ערכים היסטוריים ואנושיים.

רקע

"למקום, שאליו אני הולך, היו רבים שם לפניי".

רבים המגיעים לביקור בישראל - וודאי החיים בה - יאמרו שישראל היא ארץ יפה, אולי אחת היפות בעולם.
אף-על-פי שאין לנו מים רבים, ובקיץ היובש שורר בכול - יש לישראל יופי מיוחד, הנגלה בעיני כל מתבונן.

ישראל היא ארץ של מדבר - וארץ של פלגי מים. היא ארץ חדשה (יישובים חדשים, סיפורי חלוצים) - וארץ ישנה ועתיקה, שניתן לבקר בה במקומות בני אלפי שנים.
היא ארץ של התחדשות ומודרניות - וארץ המספרת סיפורים מרתקים מן העבר.
ישראל קדושה ליהדות, לנצרות, לאסלאם ולעדות וקבוצות נוספות, ויש בה אתרים קדושים לבני דתות אלה.

לכל אתר ומקום בישראל יש סיפור משלו: סיפור מימינו-אנו או סיפור מראשיתה של המדינה וההתיישבות או סיפור המתעד התרחשויות בהיסטוריה הרחוקה.

בפעילות זו נצא להכיר את הנופים, האתרים והסיפורים של ישראל.

מטרות הפעילות

החניך יכיר אתרים שונים במפת ישראל.
החניך יבין כי מדינת-ישראל היא ארץ של עבר, הווה ועתיד.
החניך יבחן את הקשר שלו למדינתו.

מהלך הפעילות

במרכז של הפעילות - חידון ידיעת הארץ.
את הפעילות כולה ניתן לקיים בשני חלקים: חלק א' - חידון קבוצתי, ובמהלכו ייבחר החניך בעל הידע הרב ביותר בידיעת הארץ; וחלק ב' - בו יתמודדו הקבוצות השונות בגדוד זו מול זו: כל קבוצה תשלח את החניכים שזכו בחידון הקבוצתי.

ארגון חדר הפעילות

את החידון יש לקיים באולם גדול או בשטח פתוח. כדאי לדאוג למערכת הגברה עבור מנחה הערב.

חשוב ליצור תפאורה מתאימה לאירוע, כגון מפת ישראל, דגלי ישראל וכו'.

לכל קבוצה מעמידים שולחן, ועליו ניירות וכלי-כתיבה.
יש להרחיק את הקבוצות זו מזו, כדי לאפשר להן להתייעץ.

החידון (90 דקות)

החידון מחולק לשלבים שונים. בכל שלב מוצגות חידות בטכניקה שונה ובתחום שונה, ולכל שלב ניקוד משלו.
מנצחת הקבוצה שצברה את מרב הנקודות במהלך הערב.

שלב א : מקומות ושירים

1. מכינים קלטת, ובה שירים העוסקים ביישוב / בעיר / במקום בארץ.
2. משמיעים את השיר, עד שאחת הקבוצות מגלה את המקום המסתתר בשיר.
3. על כל תשובה נכונה זוכה הקבוצה בחמש נקודות.

הצעות לשירים

אני הולך לבית-שאן...
יואל משה סלומון (פתח-תקווה)
אין כמו יפו בלילות...
חיפה, חיפה, עיר אמיתית...
היה היו כאן פעם שקמים... (תל-אביב)
הי דרומה, לאילת...
אוויר הרים צלול כייף... (ירושלים)

שלב ב : חידון יישובים בציורים

מציגים כרטיסיות גדולות, ועליהן איורים ואותיות, המבטאים יישוב או מקום בארץ (נספח א) ועל הקבוצות לנחש מהו היישוב.
על כל תשובה נכונה זוכה הקבוצה בשלוש נקודות.

שלב ג : מיקום על המפה

1. כל קבוצה מקבלת בריסטול, ועליו מסורטט מפה אילמת של ישראל (נספח ב).
2. המנחה קורא בשמו של אתר או יישוב, ועל הקבוצה למקם אותו על המפה שלה.

שמות המקומות: תל-אביב, חיפה, ירושלים, עכו, ראש-הנקרה, אילת, באר-שבע, ערד, כרמיאל, מטולה, קצרין, נתניה, אשקלון, מצפה-רמון (וכמובן, יש להוסיף את מקום היישוב שלכם).
מיקום האתרים - בנספח ג.
על כל תשובה נכונה זוכה הקבוצה בשלוש נקודות.

שלב ד: רבותיי, ההיסטוריה חוזרת

1. שואלים את הקבוצות שאלות, ולכל שאלה מציעים שלוש תשובות שונות - א', ב', ג' - אך רק אחת מתוכן נכונה.
2. מחלקים לכל קבוצה שלושה שלטים - א', ב', ג' - ועם סיום הקראת התשובות על כל קבוצה להרים את השלט, המשקף לדעתה את התשובה הנכונה.
3. על כל תשובה נכונה זוכה הקבוצה בשלוש נקודות.
הצעות לשאלות - בנספח ד.

שלב ה: חידון חפצים

1. אוספים חפצים ישנים מתקופת טרום המדינה וימיה הראשונים.
 2. מציגים חפץ אחר חפץ, ועל הקבוצות לכתוב על-גבי נייר גדול מהו החפץ ולמה שימש.
 3. הקבוצה שענתה נכונה זוכה בחמש נקודות.
- הצעות לחפצים: כובע-גרם, פרימוס (ה"גזייה" של פעם), פתילייה, סיפולוקס (בקבוק לעשיית סודה), עששית (מנורת נפט), מטחנת בשר ישנה, כובע-טמבל, מגל (שימש לקציר).

שלב ו: ביטחון

1. מציגים על לוח גדול כינויים, קיצורים וראשי-תיבות מתחום הצבא והביטחון, ועל הקבוצות לנחש מהם מסמלים.
 2. הקבוצה שעונה ראשונה זוכה בחמש נקודות על כל מושג, כינוי או קיצור.
- הצעות לכינויים וקיצורים: אצ"ל, לח"י, צה"ל, גדנ"ע, פלמ"ח, ה101-, אנטבה, דקר.

אצ"ל: ארגון צבאי לאומי – אחת המחותרות שפעלה בתקופת המנדט הבריטי.
לח"י: לוחמי חירות ישראל – אחת המחותרות שפעלה בתקופת המנדט הבריטי.

צה"ל – צבא הגנה לישראל.

גדנ"ע: גדודי נוער – מסגרת שהוקמה כחיל בתוך הצבא. אחראית על קליטת עלייה, חינוך, הכנה לצה"ל ועוד (כיום משולב עם חיל החינוך).

פלמ"ח: פלוגות מחץ - הזרוע המבצעת והלוחמת של ה"הגנה". פעל טרם הקמת המדינה, והיה הבסיס להקמת צה"ל.

ה101:- שמה של יחידה שהוקמה לשם ביצוע פעולות תגמול ופעולות חשאיות אחרות, בעיקר מעבר לגבולות המדינה.

אנטבה: כינוי ל"מבצע יונתן" - שחרור הישראלים חטופי המטוס ב1976-, שהובאו לאנטבה שבאפריקה. במסגרת המבצע נחתו לוחמים ישראלים באנטבה ושחררו את החטופים. המבצע מכונה גם "מבצע יונתן", על-שמו של מפקד המבצע, יונתן נתניהו, שנהרג במהלך המבצע.

דקר: שמה של הצוללת, שנעלמה בינואר 1968 בדרכה מאנגליה לישראל. רק ב1999- אותר מקומה של הצוללת על קרקע הים.

ומכל הגלויות ועם כל הבעיות

עם נוצר וארץ קמה

ושפה אשר נרדמה

שוב התחילה מתעוררת

ומדברת ומדברת.

מסביב ייהום הסער

רב הקושי והצער

אבל יש על מה לשמוח

יש עוד אומץ, יש עוד כוח.

(עלי מוהר)

למדריך – יש לדאוג לתפאורה מתאימה, שתיצור אווירה ייחודית סביב החידון.

החניך – החניך רוכש ידע בנושא ידיעת הארץ.

הקבוצה – הקבוצה משתפת פעולה בתחרות גדודית.

נספח א: מקומות ויישובים בציורים

נספח ב: מפה אילמת

נספח ג: מיקום המקומות במפה האילמת

נספח ד: שאלות ותשובות

האיש שהכריז על הקמת מדינת ישראל:

א. הרצל.

ב. בן-גוריון

ג. חיים וייצמן.

הקו הירוק הוא :

א. קו הגבול שנקבע עם הקמת מדינת ישראל בה' באייר תש"ח.

ב. קו הגבול שנקבע בעקבות הסכמי שביתת הנשק עם סיום מלחמת העצמאות.

ג. קו הגבול שנקבע בתום מלחמת ששת הימים.

נשיאה הראשון של מדינת ישראל היה :

א. חיים וייצמן.

ב. יצחק בן צבי.

ג. לוי אשכול.

תקופת הצנע, היא :

א. תקופה שבה היה נהוג, שהנשים שמות מטפחת על הראש. המטפחת כונתה "צנע" והיתה "מודה" חדשה.

ב. כינוי לתקופה, בה היו פיגועים רבים לאורך גבולות המדינה.

ג. כינוי לתקופה, שבה היה מחסור רב במוצרי מזון, ולאוכלוסייה לא היה כסף,

המדינה הקצתה אז לכל אדם מוצרי מזון בסיסיים.

"מרבד הקסמים" הוא :

א. כינוי לעלייה מתימן ב 1949, מיד לאחר הקמת המדינה.

ב. כינוי להתיישבות החדשה בנגב בשנות החמישים.

ג. כינוי ללהקה ישראלית חדשה ששרה שירי עצמאות.

סאלח שבתי הוא :

א. עולה חדש בשנות החמישים, שנבחר לדובר העולים בכנסת ב-1956.

ב. שמו של סרט מצליח, פרי עטו של אפרים קישון, המספר את סיפורו של עולה חדש בישראל בשנות החמישים.

ג. שמה של שכונת עולים בתל-אביב.

"הפנתרים השחורים" היו :

א. להקת הרוק הראשונה בישראל.

ב. תנועת שפעלה נגד הפער בין עשירים לעניים. היא נולדה בשכונה בירושלים והפגינה ופעלה נגד הקיפוח והאפליה.

ג. שמו של מבצע צבאי מעבר לגבולות המדינה.

ראש הממשלה הראשון, שחתם על הסכם שלום עם מדינה ערבית, היה :

- א. מנחם בגין : ב-1979 חתם על הסכם שלום עם מצרים.
ב. יצחק רבין : חתם הסכם שלום עם ממלכת ירדן.
ג. לוי אשכול : ב-1979 חתם על הסכם שלום עם מצרים.

ישראל זכתה לראשונה ב"אירוויזיון":

- א. בשיר "הללויה", מפי גלי עטרי ולהקת "חלב ודבש".
ב. בשיר "אבניבי אובואובב", ששר יזהר כהן.
ג. בשיר "דיווה" של דנה אינטרנשיונל.

7. הישראלי של היום

תנועת הצופים תעודד מעורבות תרומה ולקיחת אחריות על קידומה ועתידה של מדינת ישראל.

רקע

תרבות ישראלית היא תרבות חמה, שאתה אף פעם לא לבד.
תרבות ישראלית היא תרבות קולנית וצעקנית.
תרבות ישראלית ומדינת ישראל הן אור לגויים.
תרבות ישראלית זה "כולם בשביל אחד ואחד בשביל כולם".
תרבות ישראלית, משמעותה חילונים מול דתיים, ערבים מול יהודים, ותיקים מול חדשים.
תרבות ישראלית זה לדבר בקול רם ברחוב שקט באירופה, ולהתווכח עם הסוחר על המחיר.
תרבות ישראלית זה לקבל כל אחד כמו שהוא, תרבות שמעודדת שוויון ואחוה.
תרבות ישראלית זה שיר מזרחי, מנגינה רוסית, לחן מערבי ומילים שלנו.
תרבות ישראלית זה לקרוא את העיתון ולשמוע חדשות בכל חצי שעה.
תרבות ישראלית זה להשאיר את הזבל והלכלוך זרוק בשמורת הטבע, ואף פעם לא לכבות את המדורה עד הסוף.
תרבות ישראלית, משמע אהבת הארץ, אהבת מולדת.
תרבות ישראלית היא...

בפעילות זו נעמוד על מכלול המאפיינים של התרבות הישראלית, ונבחן אילו מהם אנו רוצים לחזק ולשמר, ואילו אנו רוצים לשנות ולשפר. כלומר: איזו תרבות ישראלית אנו רוצים לראות בעתיד שלנו?

מטרות הפעילות

החניך יבחן את קיומם של מאפיינים לתרבות הישראלית היום.
החניך יעריך עד כמה עונה התרבות הישראלית של היום על חזונו של הראשונים.
החניך יעמוד על המאפיינים הישראלים היום, שבהם הוא גא ורוצה לחזק; ועל אותם מאפיינים, שהיה רוצה לשנות.

מהלך הפעילות

במרכזה של הפעילות - התנסות גדודית סביב הנושאים, הערכים והמושגים, שבהם עסקנו במערך פעילויות זה.
משימתם של החניכים - ליצור בשבט יריד ישראלי, שיביא לשבט את התרבות הישראלית, כפי שהיא משתקפת בעיניהם.

שלב א: סיעור מוחין (20 דקות)

1. מחלקים את הקבוצה לשני צוותים.
2. מבקשים מכל צוות להכין תוך שלוש דקות רשימה ארוכה ככל האפשר של מילים, המתקשרות עם המושג "תרבות ישראלית".
3. מבקשים מן הצוותים להציג בזה אחר זה את המילים שכתבו.
4. רושמים את המילים על-גבי נייר עיתון.
5. יחד בודקים אילו נושאים משותפים יש למילים שהחניכים הציגו. לדוגמה: מילים המציגות מאכלים ישראליים, המציגות את השפה העברית, את הצבא וכו'.
6. מוסיפים נושאים, שהיינו רוצים להציג ולעסוק בהם בתערוכה.

שלב ב: תכנון העבודה (60 דקות)

1. על-גבי פלקטים שונים כותבים את הנושאים לתערוכה, ומבקשים מכל חניך לכתוב את שמו ליד הנושא שהוא רוצה לעסוק בו.
כך יוצרים קבוצות עבודה לכל תחנה ביריד.

הצעות לתחנות ביריד

מאכלים ישראליים

עברית שפה יפה (מאליעזר בן-יהודה ועד הסלנג של היום)

צבא הגנה לישראל

חגים ומסורת

מטיטינה ועד משינה... - המוסיקה הישראלית

זהירות בדרכים - הנהג הישראלי

יצירה ישראלית - שירים, ספרים, תיאטרון, קולנוע ישראלי

תנועות הנוער הישראליות

צורות התיישבות ייחודיות

2. החניכים בוחרים בחניך אחד, והוא אחראי על כל הפרויקט. חניך זה יקשר בין הצוותים השונים, ירכז את רשימות הציוד, יבדוק בעיות העולות במהלך העבודה וכו'.

3. קובעים לוח-זמנים ותוכנית עבודה כללית לקראת היריד: התאריך שבו נקיים את היריד, ימי העבודה להכנת התחנות השונות (רצוי שיהיו משותפים לכל הצוותים: כך ניתן יהיה לראות את הקשר בין התחנות השונות, לסייע זה לזה ולהשתמש בפגישות ההכנה כמפגש גדודי).

1. מאפשרים לכל צוות עבודה לקיים פגישת הכנה ראשונית. בפגישה זו יעלו רעיונות לגבי הדרך שבה יעסקו בנושא, יחלקו תפקידים ביניהם (איסוף חומר רקע, חשיבה על הפעלה מרכזית בתחנה ועוד) ויתארגנו כראוי לקראת פגישת ההכנה.

הערה: ההצעה כולה מוצגת כפעילות גודדית, ולכן סביר להניח שייווצרו צוותי עבודה מעורבים, ובהם חניכים מקבוצות שונות בגדוד.
אם חש הצוות שהגדוד אינו מוכן עדיין לעבודה בשיטה זו, יחלקו המדריכים את התחנות השונות, וכל קבוצה תיקח אחריות על שתיים או שלוש תחנות. צוותי העבודה שייווצרו יהיו אפוא מורכבים מחניכים מאותה קבוצה, וכל מדריך יהיה אחראי על החניכים שלו.

שלב ג: לקראת היריד

מקיימים פגישות עבודה בשבט, ובמהלכן יכינו החניכים את תחנות היריד.
כל מדריך ילווה כמה צוותי עבודה ליווי צמוד, המאפשר לחניכים מרווח נשימה - אך גם המסייע ומייעץ לאורך כל תהליך העבודה.

שלב ד: היריד

ביום הפעילות מגיעים החניכים אל השבט מוקדם מהרגיל ומקימים את התחנות השונות, מעמידים את התערוכות שהכינו, ומארגנים את כל החומרים, שלהם יזדקקו במהלך היריד.
אם ההקמה דורשת עבודה רבה, ניתן לבקש מחניכי גדוד ח' או ט' לסייע, וכך גם נגדיל את החיכוך בין הגדודים.

יש גם לדאוג ליצירת אווירה מתאימה ליריד. לדוגמה:

- ✓ קישוט והכנת שער כניסה ליריד בכניסה לשבט.
- ✓ חלוקת דפים, המברכים את הבאים ליריד ומתארים את התחנות השונות ביריד ומיקומן.
- ✓ מוסיקה ברקע (ישראלית, כמובן)
- ✓ ועוד, כיד הדמיון הטובה עליכם...

שלב ה: סיכום ההתנסות (60 דקות)

בוחנים יחד:

- אילו תחומים ביריד גרמו לנו גאווה? אילו תחומים הציגו קושי ובעיות חמורות, שאתם מתמודדת החברה הישראלית?
- מה יכולים אנו כקבוצה לעשות, כדי לשפר ולתרום בתחומים הדורשים שיפור וטיפול?

מגדירים עם החניכים תחום מסוים, שבו היו רוצים לפעול ולתרום. כך ייווצר בסיס טוב לפעילות על-ידי החניכים בנושא שבו בחרו הם עצמם. לדוגמה: אם הגדירו את בעיית האלימות בקרב בני הנוער, ניתן ליצור פעילות, שיפעילו חניכי ז' בתיאום עם הנהלת בית-הספר ואף להפעילה בקרב החניכים הצעירים בשבט בנושא מניעת אלימות בבית-הספר היסודי הקרוב לשבט.

סיכום העבודה המשותפת ביריד

אין ספק כי הכנת היריד מאפשרת לחניכים ללמוד להכיר מושגים רבים, המאפיינים את החברה הישראלית. בפעילות זו אנו שמים את הדגש ביריד, המהווה התנסות של כלל חניכי הגדוד; אך כדי להשתמש בפעילות זו כהתנסות, עלינו להקדיש פעולה או מפגש לסיכום ההתנסות, הפקת לקחים, בחינה של דרך העבודה המשותפת ועוד. ניתן לקיים את הסיכום בדרכים שונות: חלוקת דף אישי, ובו שאלות על דרך העבודה, התחושה האישית, המידה שבה כל אחד מהחניכים היה שותף, ההפריה ההדדית ועוד. החניכים יתיחסו לאמירות הושגות בדף במיקום עצמם על רצף שבין 1 ל-5. לדוגמה: במהלך העבודה שיתפו החניכים פעולה זה עם זה. כל חניכי הגדוד היו מעורבים ופעילים בהכנת היריד. כל החניכים באו לידי ביטוי במהלך העבודה ובהפעלת היריד. כל חניך ימלא באופן אישי את הדף, ואחר-כך נציג את המסקנות השונות בפני החניכים ונסכם.

מבחנה של כל שיטה דתית, מדינית או חינוכית הוא האדם שהיא יוצרת (הנרי פרדריק אמיל)

למדריך: עלינו לדאוג לליווי צמוד של תהליך העבודה. לכן, אם נוצרו צוותי עבודה רבים, אפשר לבקש מחברי שכבי"ג לסייע לנו בליווי החניכים. כך תהווה פעילות זו דוגמה לעבודה משותפת נכונה, ותביא לתחושת הצלחה משותפת לחניכי הגדוד.

החניך: החניך רוכש מושגים וידע בנושא התרבות הישראלית בלמידה עצמאית.

הקבוצה: הקבוצה מתנסה בעבודה משותפת.